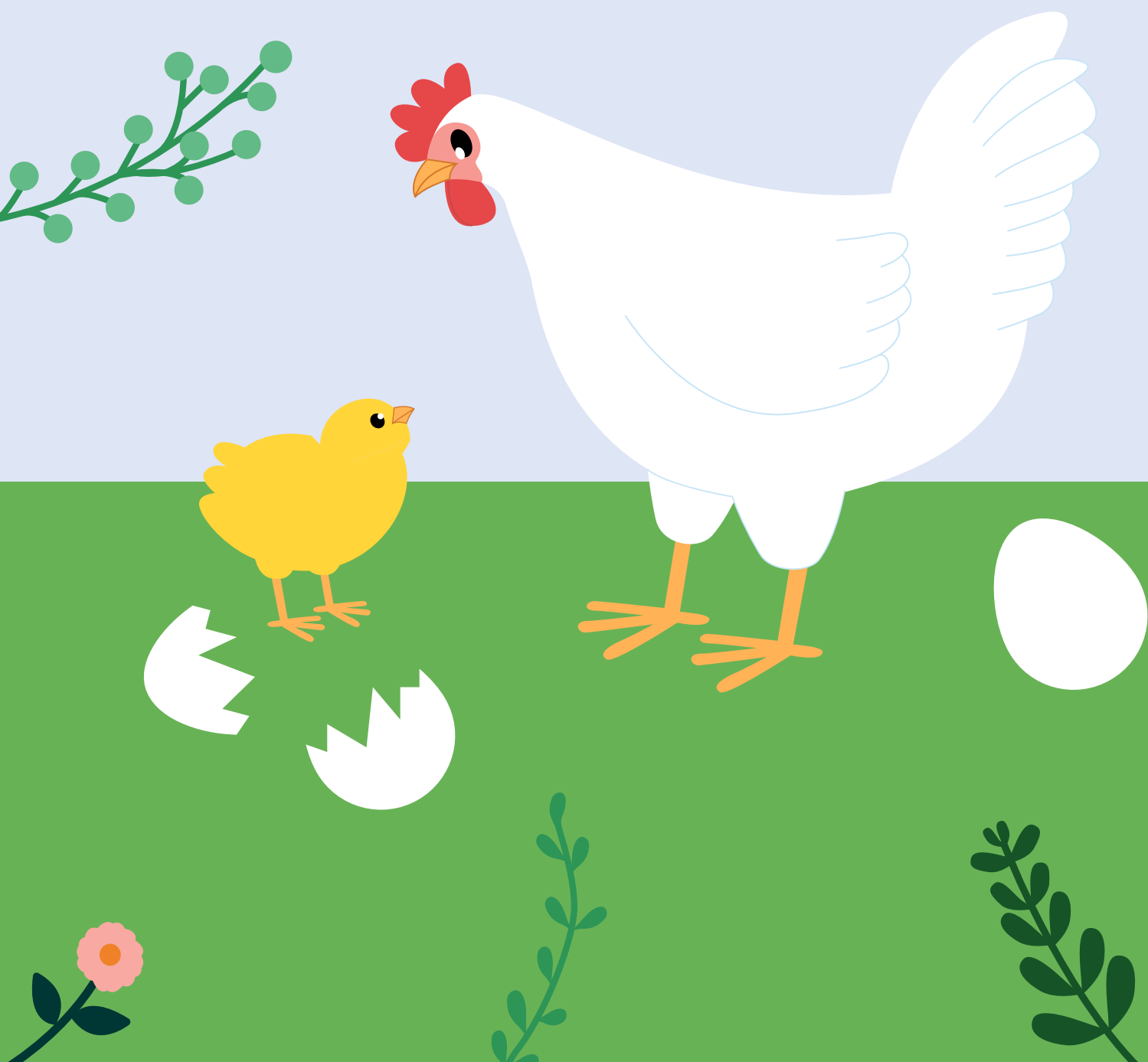

HØNEBOKA MI

LÆRERVEILEDNING

Hønaboka mi er laget av Norges Bondelag som en del av Den grønne skolen, og er et av flere lærings- og aktivitetshafter om mat og landbruk for barn.

Målsetningen med heftet er:

- at barna skal tilegne seg grunnleggende kunnskap om høna og hva den produserer
- å øke lysten til å ville lære mer om landbruk og matproduksjon
- å gi deg som pedagog en faglig støtte som er rask og enkel å sette seg inn i

På dengronneskolen.no finnes undervisningsopplegg og enda mer faglig innhold for barn i grunnskolen. Bruk gjerne den for mer inspirasjon og innhold, og for å komme i kontakt med bønder som tilbyr gårdsbesøk og undervisningsopplegg.

Vi ønsker lykke til og håper boka bidrar til å skape engasjement blant barna, kontakt oss gjerne på bondelaget@bondelaget.no for spørsmål eller tilbakemeldinger.

Vennlig hilsen Norges Bondelag.

Design: Bransjen
Tekst: Kari Ramstad, revidert av Norges Bondelag

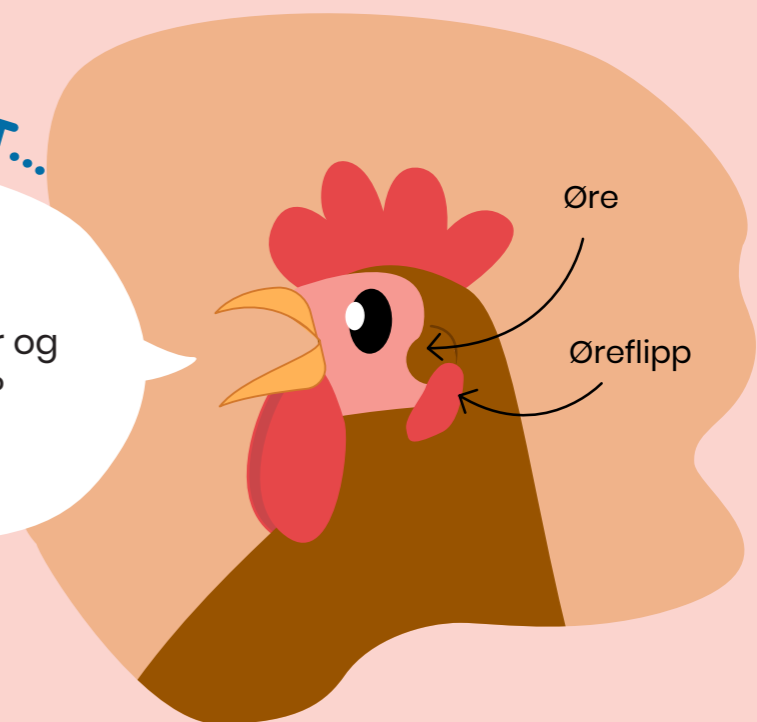
OM HØNS

Høns har i over 8000 år vært viktig for oss mennesker. Fra høns får vi egg og kjøtt. Opprinnelig tror vi de stammer fra jungelen i India. Her er det funnet de første tegnene på at mennesker tok vare på høns, og samlet egg.

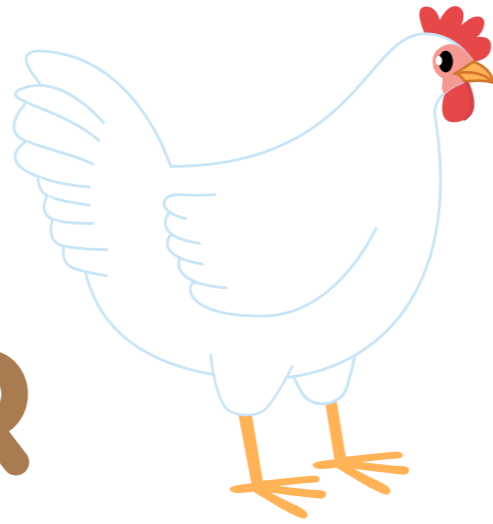
De aller fleste høns er helt kledd av fjær og den kalles fjærdrakt. På føttene har de ikke fjær, men skjellhud. Høns kan komme i mange ulike farger. Fra helt hvit, brun eller sort, til spraglete i mange ulike farger. Høns har ikke tenner, de har nebb. Nebbet bruker de til å hakke opp maten sin, fjerne insekter i fjærdrakta og romstere i bakken med.

VISSTE DU AT...

Høna har ører og øreflipp?

HØNER OG HANER

Dekalb White

Den vanligste høna i Norge kalles Dekalb White, og er ekspert på å legge egg. Silkehøns er en annen hønevariant som ligner på en hvit ulldott, mens norske jærhøns ofte er spraglete brune og sorte med hvite striper.

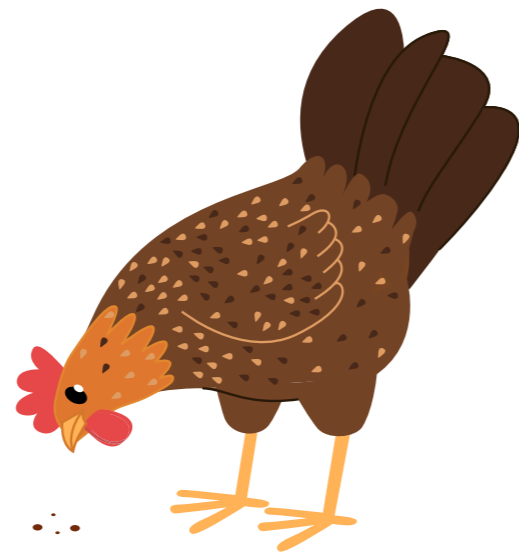
Eggene vi kjøper i butikken kommer fra høner som kalles verpehøns. Ei slik høne legger om lag 330 egg i løpet av livet sitt. Fargen på egget henger sammen med fargen på hønens øreflipp. Lyse høner gir gjerne hvite egg, mens røde og brune høner ofte gir brune egg. Noen spesielle høneraser kan faktisk gi blå egg! Selv om fargen kan være ulik er innholdet i egget likt for alle rasene.

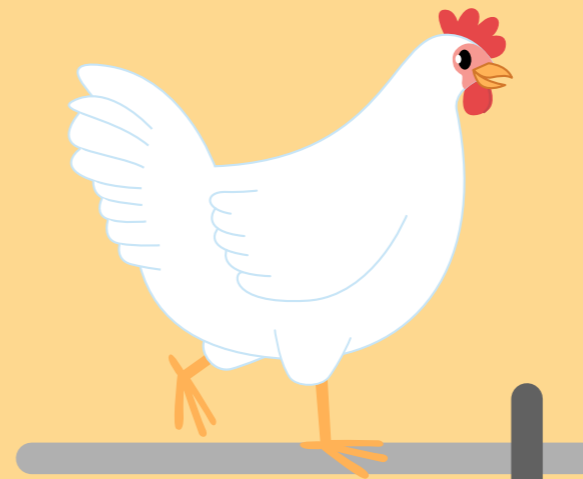
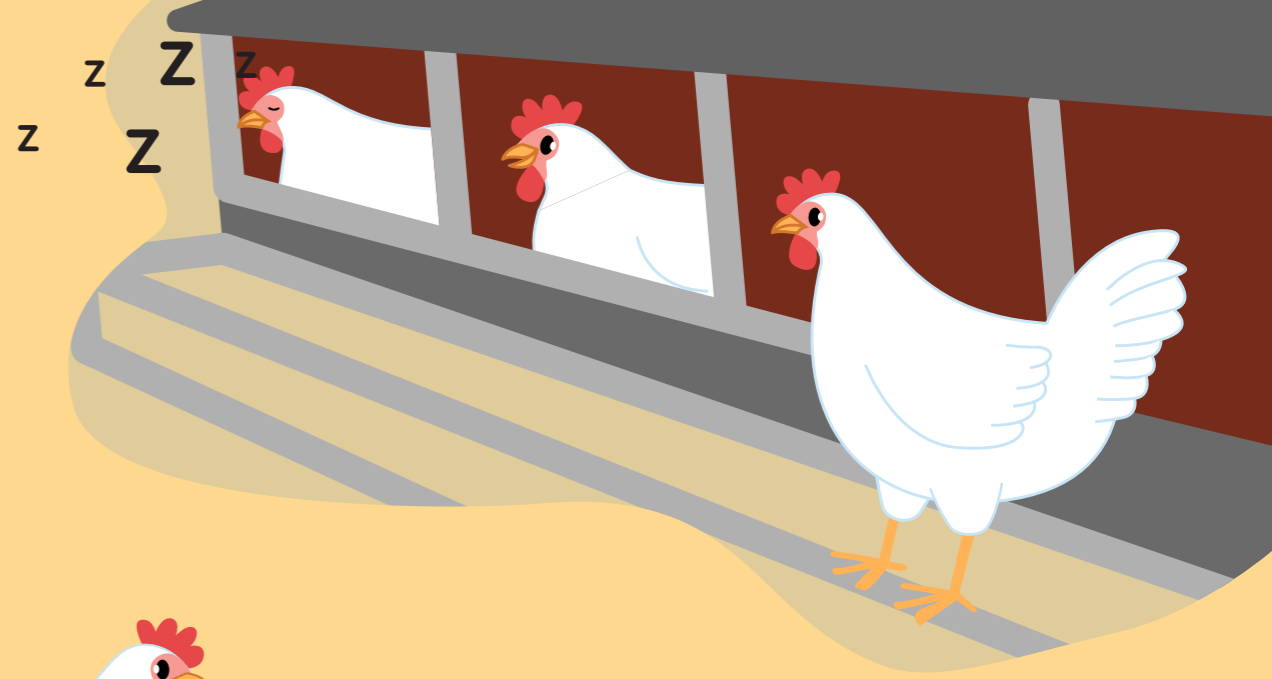
Fotbefjæret dverg

Silkehøns

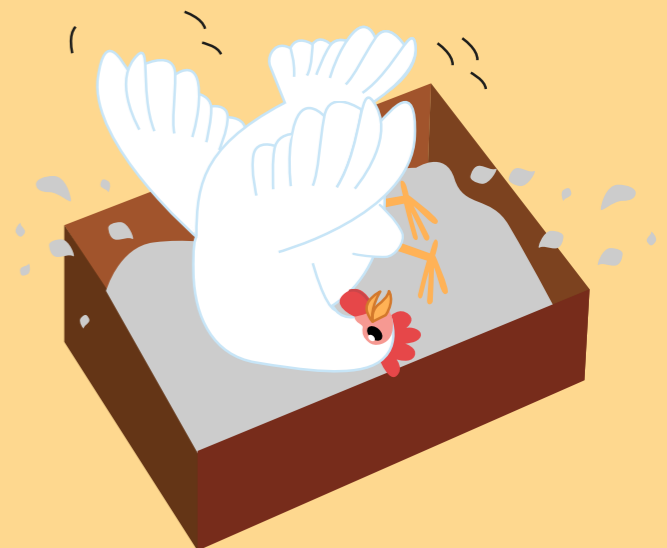
Norsk jærhøns

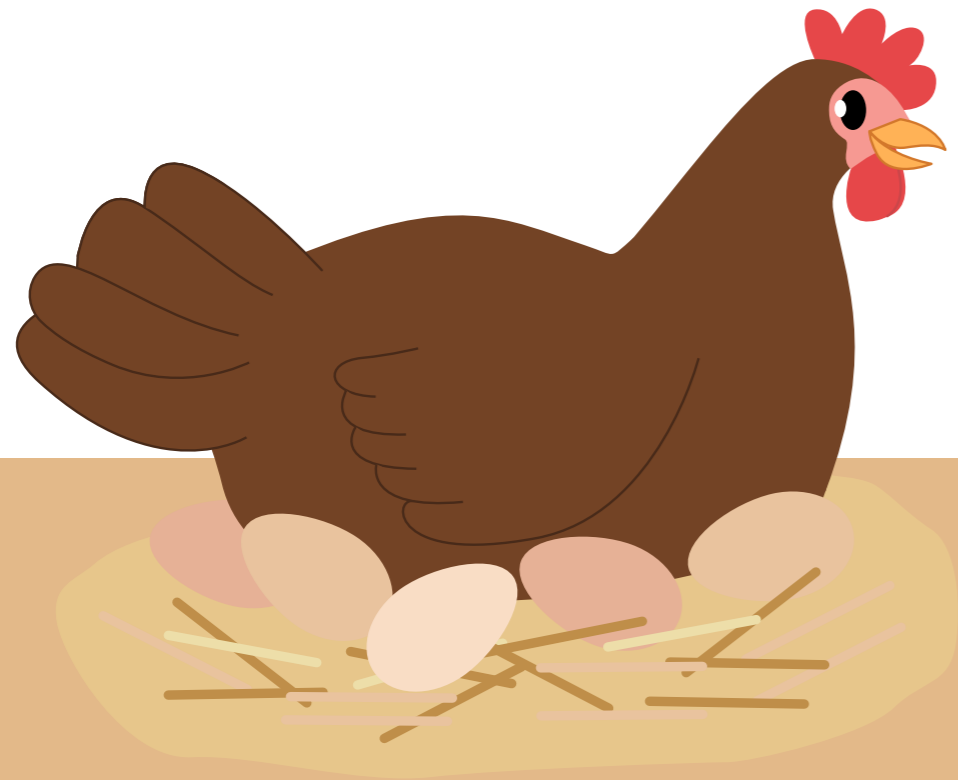
I Norge er det mest vanlig med høner som går sammen inne i store rom. Disse kalles hønehus. Høner er mest innendørs for at de ikke skal bli smitta av sykdommer fra andre fugler, men noen har også luftehager. Inne i hønehuset legger hønene egg i verpekasser. Høner liker godt å være litt opp fra bakken for å ha oversikt. Kanskje det er fordi forfedrene satt på greiner i trærne i jungelen? Alle høner skal ha en pinne å sitte på samtidig. Denne pinnen kalles vagle. Når ei høne skal vaske seg kaster hun sand over ryggen, og renser fjærene med nebbet sitt. Dette kalles et sandbad eller strøbad.

VISSTE DU AT...

I hønefamilien så kalles hunnen høne, hannen kalles hane, og nyklekkede unger og unge heter kyllinger.

HVA KOM FØRST

Høna bruker rundt 26 timer på å legge ett egg. For at et egg skal bli en kylling må det være en hane i flokken. Hanen parer seg med høna. Høna legger seg ned når hanen kommer, og han tramper på henne for å pare henne. Etter paringa kan høna legge egg som blir til kyllinger i opptil tre uker etterpå.

Høner som legger eggene vi kjøper i butikken vokser sakte og blir ikke særlig store. Når vi spiser kylling er kyllingene fra raser som er spesialisert på å vokse fort

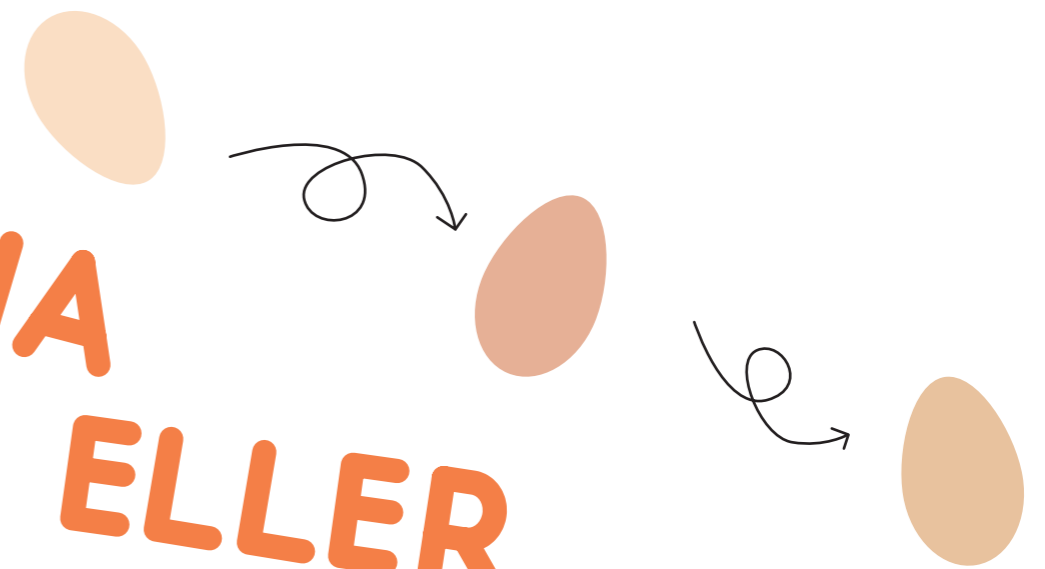
og bli store. Disse rasene brukes til kjøttproduksjon. Høne- og kyllingkjøtt er faktisk det mest spiste kjøttet i hele verden.

Eggeplommen inneholder det som skal bli kyllingen. Eggehviten er matpakka til kyllingen. Den består av vann og andre viktige stoffer. Det viktigste for at egget skal bli en kylling er at det holder seg varmt hele tiden. Hønene ligger derfor oppå eggene hele dagen og natten når de ikke spiser. I moderne landbruk brukes det rugekasser.

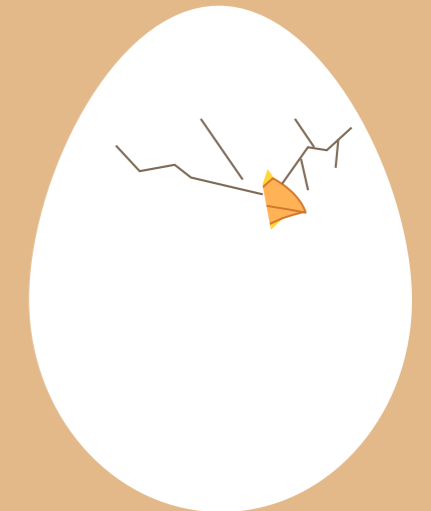
HØNA

ELLER

EGGET?

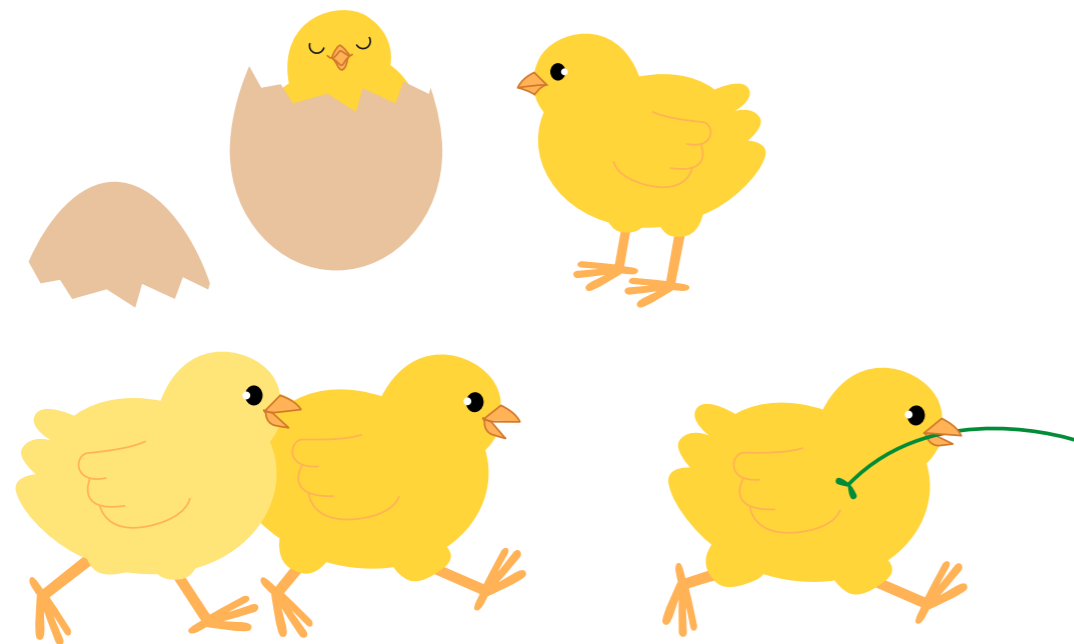

Fra egget er lagt av høna tar det om lag 21 dager før det blir en kylling. Egget må snus fem ganger om dagen. Høna gjør dette på instinkt, og rugekasser snur også eggene og holder dem varme.

Når det nærmer seg 21 dager vil eggeplommen straks være en liten kylling, og vil ut av egget sitt. Kyllingen har i løpet av dagene inni egget utviklet en liten eggetann som den bruker til å kakke hull i egget. Etter en liten stund begynner den sakte, men sikkert å bryte opp mer av eggeskallet for å komme seg ut. Når kyllingen er blitt for stor for egget, og har spist opp alt som er inni kryper den ut. Da sier vi at kyllingen klekkes.

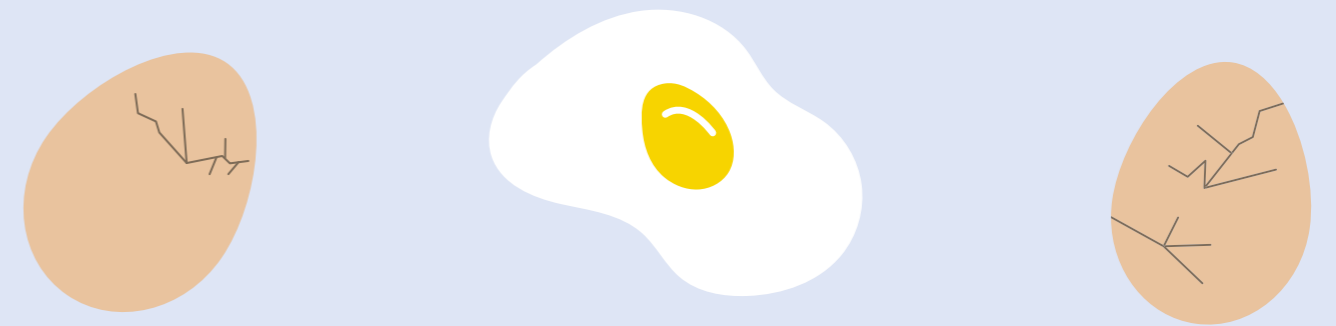
KYLLINGEN

Allerede fra de første timene etter at den har kommet ut av egget spiser kyllingen kraftfôr og drikker vann. Hvis det er ei høne som har ruget kyllingen frem lærer hun kyllingene sine opp til hvordan de finner mat.

Kyllingene vokser veldig fort, og kan bli dobbelt så store etter bare noen uker. Når kyllingene er små er det vanskelig å se forskjell på om de er høner eller haner. Etter et par uker er det vokst ut en liten kam på hodet. Hanens kam er ekstra stor og kraftig.

Kyllinger er lekne, og trenger å ha ting å leke med for å ikke kjede seg. En av yndlingslekene til kyllinger er «meitemark-sisten». De plukker opp et strå, og springer av gårde. Da springer de andre kyllingene etter for å prøve å ta det de tror er en meitemark.

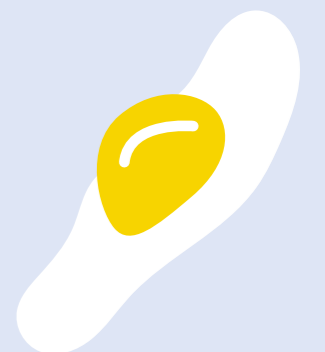
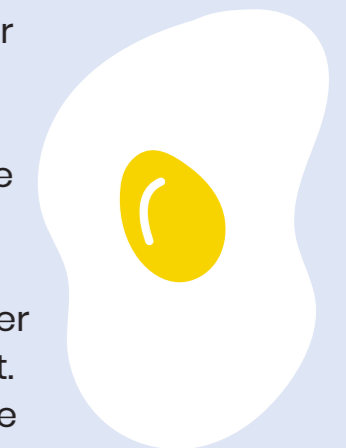
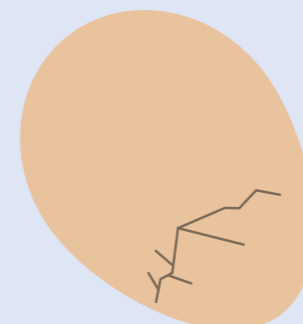
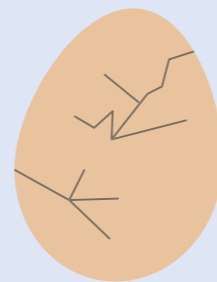

EGG INNEHOLDER NESTEN ALT DU TRENGER

I Norge spiser vi mye egg. I gjennomsnitt spiser vi ca 200 egg hver i løpet av ett år. I påska spiser vi nordmenn 26 millioner egg. Det er ganske lurt, fordi egg inneholder veldig mange næringsstoffer som er bra for oss.

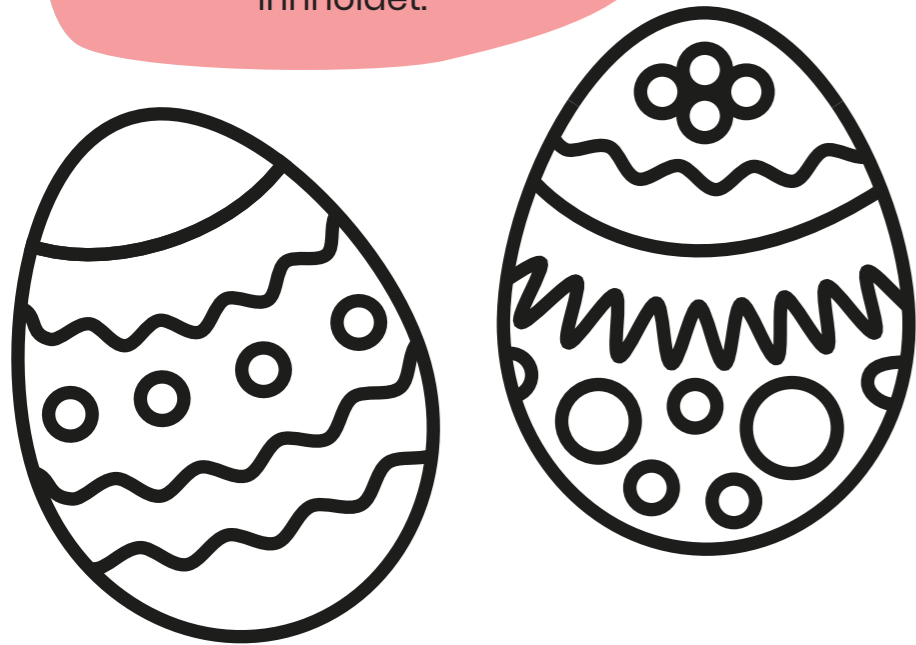
Egg kan brukes til det aller meste. Mange bruker det i middager, kaker, desserter, kokt eller stekt. Noen spiser også rå egg. I Norge har vi så friske høner, og lite sykdommer at det er helt trygt å spise rå egg. Dette kan derimot være ganske farlig i andre land.

Kan du komme på noen matretter som er laget av eller med egg?

VISSTE DU AT...

Til påske er det vanlig å male på egg. Det gjøres ved at man lager et hull i hver ende av egget, og blåser ut innholdet.

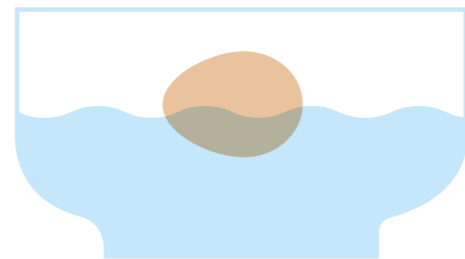
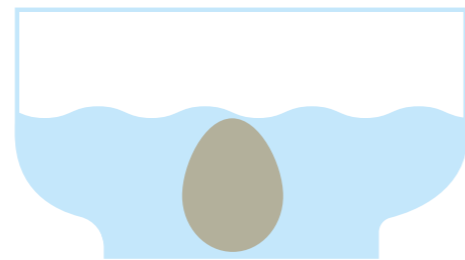
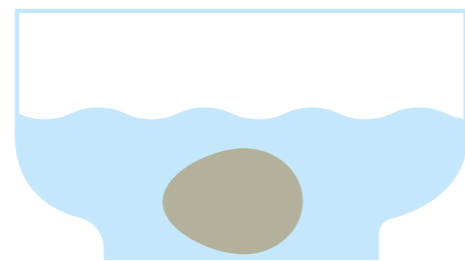
← Fargelegg eggene!

ER DET ET RÅTTENT EGG?

Hvis du noen gang har luktet på et råttent egg glemmer du aldri lukta. Det lukter som en blanding av sterk promp, og vaskemiddel.

Egg holder seg likevel gode veldig lenge. Men hvordan vet du at egget er for gammelt uten å måtte åpne det? Slik er testen: Legg egget i en skål med vann

- Hvis det synker, er det ferskt.
- Hvis det står rett opp og ned, er det noen dager gammelt, men kan fint spises.
- Hvis det flyter, er det råttent.

FRA MAT TIL BÆSJ

Høner og andre husdyr ser ganske ulike ut. Høna har blant annet et nebb hun bruker for å hakke opp mat, og rote i bakken med. Etter at maten er hakket opp, samlar hun det i en liten mage som kalles kro. Denne blir som en liten samlepose hvor maten er før den blir sendt videre til neste mage. Da går maten til magen som kalles kråsen, og inneholder småstein som høna har funnet på bakken. Siden høns ikke har tenner til å tygge med er det kråsen som knuser maten og maler den til små biter. Det gjør hun for at resten av magen og tarmene skal kunne ta opp den viktige næringen.

Når kroppen har tatt til seg den gode maten, blir restene sendt ut av kroppen som bæsj. Høna, og andre fugler, tisser og bæsjer i samme klump. Hønsbæsj er faktisk veldig mye brukt i blomsterbed for at blomstene skal vokse seg store og fine. Det heter hønssegjødsel.

Høner spiser kraftfôr. Kraftfôr til høner ser ut som små avlange flis. Disse «flisene» kalles pellets, og er finmalt korn som er most sammen med mange andre stoffer som er sunt og godt for høner. Det kan likne litt på frokostblanding.

KAN HØNER OG KYLLINGER FLY?

Høner og kyllinger likner veldig på andre fugler. Men de er ikke gode på å fly. Derimot kan ei høne løpe fort på bakken og flakse ganske langt. Da hønans forfedre bodde i jungelen var de også dårlige flygere, men de var raske i forhold til størrelsen sin. Slik unngikk de å bli spist opp av andre rovdyr. Etter at vi mennesker har tatt vare på høna har hun blitt litt tyngre, og derfor dårligere på å fly. Men fortsatt er hun en god flakser.

VISSTE DU AT...

Høna er den etterkommeren etter dinosaurene som likner mest på Tyrannosaurus Rex?

Høner og kyllinger har bedre syn enn oss mennesker. I tillegg til vanlig lys, kan de se ultrafiolett lys. En kylling vil derfor se om sola er så sterk at du blir solbrent eller ikke.

Høner har en oljekjertel under stjerten (rumpa) som skiller ut olje som høna sprer utover fjærene for å gjøre fjærdrakta til en regnfrakk.

Sjekk ut dengronneskolen.no for aktiviteter og undervisningsopplegg om natur og landbruk.

